

بعد از کرونا به سمت عقلانیت بیشتر می‌رویم

بررسی رفتارهای اجتماعی با زنان در ایام شیوع کووید ۱۹، در گفت‌وگو با دکتر نیره توکلی، عضو انجمن جامعه‌شناسی ایران

علی‌قدیری
a.ghadiri@shahraranews.ir

مد ا ق ه

ویروس کرونا مادامی‌که از یک موضوع در حوزه پزشکی به یک پدیده اجتماعی بدل و در حیات جمعی جاری شده است، تأثیرات و پیامدهای مختلفی را در حوزه‌های گسترده به دنبال داشته است. همین مسئله سبب شده است پژوهشگران در حوزه‌های موضوعی متنوع، به این پدیده اجتماعی توجه کنند و آن را مورد قرار دهند. یکی از موضوعاتی که اخیراً به آن توجه شده است، بحث «زنان و کرونا» است که خود سرفصل‌های موضوعی خاصی دارد. نخستین دغدغه فعالان حوزه زنان در این زمینه، افزایش آمارهای نگران‌کننده خشونت علیه زنان در دوران قرنطینه خانگی در کشورهای مختلف بود. پس از آن، ادعای بحث‌برانگیزی مطرح شد مبنی بر اینکه رهبران زن در مهار ویروس کرونا بهتر از رهبران مرد عمل کرده‌اند. در نتیجه این داده‌های آماری و ادعاهای مطرح شده، پای مطالعات جنسیتی نیز به بررسی پیامدهای اجتماعی بحران کرونا باز شد. اما آیا تفکیک جنسیتی در بحران همه‌گیر کرونا محلی از اعراب دارد؟ آیا رهبران زن در مبارزه با کرونا بهتر از رهبران مرد عمل کرده‌اند؟ برای یافتن پاسخ این سوالات به‌سرآغاز دکتر نیره توکلی رقتیم، توکلی، جامعه‌شناس، استاد دانشگاه و عضو گروه جامعه‌شناسی زنان و جنسیت انجمن جامعه‌شناسی ایران است. او اگرچه تخصصش در زمینه هویت جنسی و خشونت‌های جنسی است، در حوزه جامعه‌شناسی هنر و ادبیات نیز فعالیت‌های مستمری کرده و تاکنون کتاب‌ها و مقالات متعددی را تألیف و ترجمه کرده است که از جمله آن‌ها می‌توان به کتاب «نقل قول‌های کلیدی در جامعه‌شناسی» اشاره کرد.

آیا در موضوع ویروس کرونا و تبعات آن، اساساً تفکیک جنسیتی و بررسی جنسیت‌ها محلی از اعراب دارد یا اینکه این موضوع و تأثیرات آن را باید به‌صورت فراگیر و فراتر از جنسیت‌ها و در نوع انسان، بررسی کرد؟

مسائل و مشکلات، لایه‌های مختلفی از واقعیت را بازنمایی می‌کنند و باید به‌صورت دقیق و جزئی بررسی شوند. تفکیک جنسی، تفکیک سنی، تفکیک طبقاتی و دیگر تمایزات و طبقه‌بندی‌ها واقعیت‌هایی اجتماعی هستند که در برنامه‌ریزی‌های کلان باید در نظر گرفته شوند. بنابراین سخن‌گفتن از هر کدام از این سطوح تفکیک‌شدده در جای خود درست است. برخلاف کسانی که در مورد واقعیت‌های اجتماعی، یک حکم کلی صادر و در برابر این تفکیک‌های تفکیکی ایستادگی می‌کنند، آن‌هم با استدلال‌هایی نظیر اینکه «خانه از پای‌بست ویران است» و باید فکری کلی کرد و سایر مباحث حاشیایی که با اینکه اولویت بعدی است، من فکر می‌کنم باید به جزئیات توجه کرد تا به درک درست‌تری از لایه‌های واقعیت رسید؛ به‌عنوان مثال کشورهایی که در بحران کرونا دارای ترکیب جمعیتی زیادی متنوعی هستند یا مهاجران زیادی دارند، شرایط بسیار متفاوتی خواهند داشت با کشورهایی که در چنین شرایطی به‌سر نمی‌برند. بی‌توجهی به این متغیر در سیاست‌ها مبارزه با کرونا، می‌تواند پیامدهای بسیار نامطلوبی داشته باشد. در نتیجه پاسخ من به سوال شما این است که بله، باید در موضوع کرونا به‌صورت تخصصی به مسئله زنان پرداخت.

یکی از مشکلات مربوط به زنان در ایام کرونا براساس گزارش‌های موجود، در کشورهای مختلف، موضوع افزایش خشونت علیه آنان است. علت افزایش خشونت علیه زنان در روزگار کنونی چیست؟

پیش از هر چیز باید به خصوصیات خانواده توجه کرد. خانواده، گروهی است که از نظر سنی و جنسی، ترکیب متنوعی دارد. اگر در یک مدرسه یا پادگان با گروه‌های سنی و جنسی یکدست مواجهیم، در خانواده با ترکیب متنوعی روبه‌رو می‌شویم که باید به هر کدام از اعضا با توجه به ویژگی‌های خاصشان، توجه ویژه‌ای نشان داد. خانواده همچنین یک محیط خصوصی با درهای بسته است و آنچه در آن می‌گذرد، بازتابی به بیرون ندارد. در

ویژه‌های نظیر همه‌گیری کرونا و قرنطینه خانگی.

قرنطینه خانگی را فرصتی می‌دانند برای خلوت‌گزینی و تأمل درباره خویشمنتن. آیا این فرصت برای زنان جامعه نیز ما فراهم می‌شود که به گفت‌وگو با خویش بپردازند و از دل این گفت‌وگو، هویت زنانه تازه‌ای پدیدار شود؟

فکر می‌کنم زنان در جامعه ما اگر خانه‌دار باشند، پیش از کرونا نیز این فرصت را داشته‌اند که با خود به گفت‌وگو بنشینند. اتفاقاً حضور بیشتر افراد خانواده در خانه را باید به فرصتی برای گفت‌وگو با اعضای خانواده با یکدیگر بدل کرد؛ البته این هم تنها در زمان قرنطینه کامل، محقق می‌شود نه اکنون که به روال عادی زندگی بازگشته‌ایم. قرنطینه خانگی فرصتی نبود تا اعضای خانواده زندگی روزمره خود را مرور کنند و درباره زندگی مصرفی خویش چون و چرأا کنند؛ به‌خصوص زنان که تحت تأثیر تبلیغات فراوان جراحی‌های زیبایی، لوازم آرایشی، چاقی و لاغری و... بدین سمت‌وسو سوق پیدا کرده‌اند. زنان هدف آماج نیازهای کاذبی‌اند که رسانه‌ها آن‌ها را تقویت کرده‌اند. فرصت قرنطینه و تفکر زنان در مورد خود، از این نظر می‌تواند آن‌ها را متوجه این نیازهای زائد تحت تأثیر القائات رسانه‌ها و بازار مصرف بکند.

گزارش‌هایی در برخی رسانه‌ها با محوریت این موضوع منتشر شده است که کشورهای بی‌کسری در آن‌ها نظام بازار حاکم است و همه چیز را قواعد بازار تعیین می‌کند، نظیر آمریکا، تلفات بیشتری را در مقایسه با دیگر کشورها ثبت کرده‌اند؛ چرا که در چنین نظامی، سود بازارها اهمیت دارد نه بهداشت و درمان عمومی، اما در مقابل کشورهای عدالت‌محوری که توانسته‌اند این اطمینان را به شهروندان خود بدهند که آن‌ها را تحت پوشش خود قرار می‌دهند، عملکرد به‌مراتب بهتری داشته‌اند. کرونا نشان داد که سرمایه‌داری در دنیا، از پاسخ‌گویی به بحران‌های این چنینی عاجز است؛ چرا که به همه چیز حتی سیستم بهداشت و درمان، به چشم نگاه سودده نگاه می‌کند و این اولویت بخشیدن به منافع اقتصادی، سبب می‌شود که شرکت‌های بزرگ، اهمیت بیشتری برای دولت در مقایسه با جان مردم داشته باشند.

حتی اگر استدلال شود که این اقدامات باهدف استمرار چرخه اقتصادی است که مثلاً کارگران بیکار نشوند، باید گفت که هیچ چیز در برابر جان مردم در مقابل این خطر جانکاه، اولویت ندارد.

منفی یک موضوع را ببینیم و در برابر تغییرات مثبت آن بی‌توجه باشیم. یکی از اتفاقات خوبی که در زمان شیوع ویروس کرونا شاهد آن بودیم، رفتار عقلایی است که دولت در پیش گرفت. در موضوع ورزش‌های بدنی و حرکات نشاط‌آفرین کمک‌کننده به روند درمان در خانه و بیمارستان، برخلاف گذشته دیگر مانع تراشی و بگیروببندی را شاهد نبودیم. نه تنها در این موضوع که درباره رعایت بهداشت فردی و توجه به سلامت شهروندان و عدالت اجتماعی، توزیعی و حمایت شهروندی را در پیش گرفته‌اند، بلکه شهروندی را در پیش گرفته‌اند، بهتر توانسته‌اند این ویروس را کنترل کنند.

با مبارزه با تبعیض نژادی و طبقاتی داشته باشند و چنین سیاست‌هایی را دنبال کنند. نگاه تحلیلی درست، این است که فارغ از بررسی جنسیت رهبران کشورهای مختلف، ببینیم کشورهای بی‌کسری که به بحران کرونا، کمتر از نگاه سیاسی نگرسته‌اند تا بخواهند آن را دست‌ساز از مایشگاه‌های چین معرفی کنند یا بر خوردی نژادپرستانه داشته باشند از در شعاری مضحک بگویند «زنان تازه‌ای پدیدار شدند» و در عوض سیستم‌های قدرتمند عدالت اجتماعی، توزیعی و حمایت شهروندی را در پیش گرفته‌اند، بهتر توانسته‌اند این ویروس را کنترل کنند.

جنینش‌های زنان در کشورهای مختلف به‌طور عمده موضع‌گیری انتقادی در برابر نظم مستقر جهانی یعنی نظام سرمایه‌داری داشته‌اند و بحران کرونا نیز انتقادهای مختلفی را به نظام سرمایه‌داری مطرح کرده‌اند. رگه‌هایی از این نگاه انتقادی در گفتار شما هم دیده می‌شود. ارزیابی شما به‌عنوان یک فعال حوزه زنان، از نظام سرمایه‌داری در بحران کرونا چیست؟

به نظر من کشورهای بی‌کسری که در آن‌ها نظام بازار حاکم است و همه چیز را قواعد بازار تعیین می‌کند، تلفات بیشتری را در مقایسه با دیگر کشورها ثبت کرده‌اند؛ چرا که در چنین نظامی، سود بازارها اهمیت دارد نه بهداشت و درمان عمومی، اما در مقابل کشورهای عدالت‌محوری که توانسته‌اند این اطمینان را به شهروندان خود بدهند که آن‌ها را تحت پوشش خود قرار می‌دهند، عملکرد به‌مراتب بهتری داشته‌اند. کرونا نشان داد که سرمایه‌داری در دنیا، از پاسخ‌گویی به بحران‌های این چنینی عاجز است؛ چرا که به همه چیز حتی سیستم بهداشت و درمان، به چشم نگاه سودده نگاه می‌کند و این اولویت بخشیدن به منافع اقتصادی، سبب می‌شود که شرکت‌های بزرگ، اهمیت بیشتری برای دولت در مقایسه با جان مردم داشته باشند.

شهراخبار

روزنامه شهرامید و زنشکی

شنبه ۳ شهریور ۱۳۹۹ شماره ۶۱۳

۵۵

SHAHRARANEWS.IR

زندگی + کرونا

خوزستان کی از شرایط قرمز خارج می‌شود؟

با ادامه وضعیت قرمز شیوع کرونا در خوزستان، دغدغه‌ها در مورد این استان همچنان رو به افزایش است و همواره این سوال مطرح می‌شود که خوزستان چه زمان از وضعیت قرمز خارج می‌شود. به گزارش فارس، معاون کل وزارت بهداشت پیش‌بینی کرده است که خوزستان در دو تا سه هفته آینده از شرایط قرمز خارج می‌شود. ایرج حریرچی به این نکته اشاره کرده است که بیماری کرونا، در خوزستان دیرتر از سایر استان‌ها، شیوع پیدا کرده است اما اکنون وضعیت تشخیصی آزمایشگاهی و امکانات درمانی در این استان، مناسب است.

کرونا؛ بدون فوتی در ۱۹ استان

روز گذشته ۲۰۲۳ نمونه ابتلای جدید به ویروس کرونا ثبت شد و ۳۴ نفر از هموطنان نیز به دلیل ابتلا به این بیماری جان باختند. ضمن اینکه در ۱۹ استان نیز هیچگونه آمار فوتی به دلیل ابتلا به کرونا ثبت نشد. طبق اعلام کیانوش جهانپور، سخنگوی وزارت کشور، شمار قربانیان کووید ۱۹ در کشور به ۱۳۷ هزار و ۲۲۴ نفر رسیده است. بر این اساس از بین مبتلایان جدید، ۳۳۸ نفر بستری شدند و هزار و ۸۵۸ نفر معادل ۵۸۳ درصد، از افراد در تماس با مبتلایان بودند که شناسایی شدند و علاوه بر آن، مجموع جان‌باختگان این بیماری به ۷ هزار و ۴۵۱ نفر رسید. به گفته سخنگوی وزارت بهداشت، تاکنون ۱۰۷ هزار و ۷۱۳ نفر از بیماران، بهبود یافته و ترخیص شده‌اند و ۲۵۸۵ نفر از مبتلایان نیز در شرایط وخیم این بیماری تحت مراقبت هستند.

اندر فواید کرونا

مهمن ناخوندل

مهمن ناخوندل می‌کند که این روزها همه را نگران کرده است. شاید آن‌قدرها هم بد نباشد. این جمله در آغاز باعث برداشت‌ها می‌شود، حتی شاید موجب نثار ناهماهنگی به‌گونه‌ای شود و از سوی دیگر ممکن است در ذهن مخاطب، پرواک جمله‌های کلیشهای قدیمی شود که هر سزای، دارای خیر و حکمتی است که البته هست ولی چگونه می‌توان برای ویروسی که با قدمش با استرس و ترس جمعی همراه بوده و به مرگ و از دست رفتن برخی هم‌نوعان و حتی نزدیکانمان منجر شده است، ثمره و خیری قائل شد؟ باید با نگرش متفاوت به مصداق شعر حافظ که می‌گوید: «عیب می جمله‌بگفتی، هنرش نیز بگو» کرونا را نیز از منظر دیگر ارزیابی کنیم. کافی است به مراسم عزای آنان که کرونا، عزیزانشان را روانه سینه تراب کرده است، بنگریم که در عین ملال از بیماری و اندوه هجران متوفی و غربت مراسم خاک‌سپاری و تدفین، لاقاف معاف شده‌اند از انبوهی از تشریفات زائد در تحیم و حضور مهمانان پرشمار و آداب بسیار تشییع و سپس آیین‌های ختم سه روز نخست مرحوم یا مرحومه و هفتم و چهلم و هزینه‌های رستوران و پذیرایی و گل و آغهی و دیگر حواشی مصیبت که خودش گاهی مصیبتی مضاعف بود و حالا نیست. باید دید فرقت که کووید ۱۹ یک هشدار بود برای جامعه‌جدا از خدا و ناخدایان مرور و افسارگسیختگی که سوار بر مرکب فناوری، همه چیز را مسخر خود می‌پنداشتند و اینک دلیل و اسیر ویروسی میکروسکوپی شده‌اند. کرونا تلنگری برای مدیران ما نیز بود تا ضعف بسیاری از ساختارهای معیوب را در یابند و فاصله عمیق حرف و عمل را در این بله به دولت الکترونیک و تحقق شهر الکترونیک و همچنین آمادگی نهادهای اجرایی را در بسیاری از زمینه‌ها از جمله اطلاع‌رسانی عمومی و آموزش همگانی در عمل، دریابند و عبرت بگیرند. سازمان مدیریت بحران با وجود قانون جامع سال ۹۸، از مدیریت بحران کرونا جامدات ناقص فرابخشی آن مغفول نماند و زمام امور به وزارت بهداشت و درمان سپرده شود. ویروس کرونا انگار آزمون سخت و ابتلای همه ما بود تا قدر دان نعمت سلامت باشیم و مرگ را فقط برای همیشه به دیو و دور ندانیم. این ویروس، عیار صداقت ما را در دوستی‌های (صحیح) و قدر دانستن نفس کشیدن زیر سایه خورشید هشتم هم نتواند تا نمایش تصاویر روزهای گذشته صحن‌های حرم و غربت غربالگرها مطمئن شویم که هویت مشهد، به زیارت و آبرو و رزق ایرانیان از رضای رضاع) و زائران اوست. کرونا با شعار لزوم در خانه ماندن و اصل فاصله‌گذاری اجتماعی و فیزیکی، باعث شد حتی دلنگان اقامه نماز جماعت شوم و مرع دلمان بر بزند برای آرمغان نورو آرامشی که در مساجد داشتیم و بهجت و سرسوری که پای منبرها، روضه‌ها و هیئات می‌یافتیم. هزینه‌های سنگین عروسی نیز با وجود کرونا، ولو تا اطلاع ثانوی، بر سر زوج‌های جوان و خانواده‌هایشان آوار نمی‌شود و خوش‌شانان که در این ایام کرونایی، بی‌بها و بر بزیوش زائد، راهی خانه بخت شدند! کرونا با همه منحوس بودنش، این برکت را داشت که مانع برگزاری سمینارهایی بی‌ثمر (بخوانید سمینارها) و انواع کنفرانس‌ها و مجامع صوری شد و بسیاری از همایش‌های بی‌حاصل و پرهزینه از محل بیت‌المال را تعطیل کرد یا با تغییر سبک و شیوه برگزاری به‌صورت مجازی و ویدئو کنفرانسی و با کمترین هزینه ممکن به مسیر صلاح و ثواب برگرداند. مرادفات اداری و آموزشی ما نیز این روزها شیب تندتری را به سوی جهان جدید ارتباطی، طی می‌کند که در جای خود مقتم است. همچنین شیوع بحران کرونا به محیط زیست فرصت تنفس داد و منشأ کاهش آلودگی هوا و ترافیک شهرها شد و به‌عنوان یک بحران اجتماعی جهانی (پاندمی) خیزش‌های ارزشمند عاطفی و اجتماعی را رقم زد تا مهمانان بحران سیل سال گذشته کشور و زلزله سال قبل تر، قلب بسیاری از مردمان ایران زمین به‌هم نزدیک شود و از گروه‌های جهادی و طلبان تا تشکل‌های مردمی و هیئت‌های مذهبی و بسیجیان و مسجدی‌ها و گروه‌های داوطلب هلال احمر، پای کار و کمک بیابند و این بار با تولید تجهیزات محافظت فردی و اقلام بهداشتی، خط‌شکن امداد و نجات باشند و در روزهای اخیر نیز ضمن هم‌نوایی اقتصادی در بخش اجاره و تخفیف و امتناهم، جلوه‌های زیبایی از هم‌سنگی اجتماعی و مساوات و کمک‌موانه را خلق کردند. کرونا خانواده‌های بسیاری را دیگرگاره کنار هم نشان داد تا جایگاه مغفول نهاد خانواده را با تعامل بهینه و گفت‌وگو بیشتر و در خانه‌مانی و گاهی تجربه فعالیت‌های خانگی متفاوت مانند لذت‌بازی با کودکان و حتی طبخ غذای سنتی و نان‌پختن، بر ایمان ماندگار کند. آشنی با کتاب و انس با مطالعه، از دیگر خواص دورانی بوده که سبک زندگی خاصی را بر ایمان به آرمان آورده است. مردم قدرشناس ایران هرگز ایثار مدافعان سلامت را از یاد نمی‌برند و شهدای این عرصه، در تاریخ جاودانه می‌مانند. همچنین همه آنانی که در این دوران سخت بحران، جانانه پای سلامت مردم و دستگیری از محرومان ایستادند و با تهیه و تولید مواد ضد عفونی‌کننده و ماسک و خلق انواع ابداعات و مجاهدت‌هایی مانند تولید کیت‌های تست‌ش و پژوهش و آزمایش واکسن و داروهای بهبود بیماران، باعث سرفرازی هستند، نیز همواره در حافظه تاریخی مردم ماندگار می‌مانند. به امید برگزاری عاجل جشن شکرگزاری ریشه‌کنی کرونا در حرم امام‌رضاع).

مهمن ناخوندل

بنیادداشت